

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Економічний факультет

Кафедра банківського і страхового бізнесу

**Пояснювальна записка**

до кваліфікаційної (магістерської) роботи

на тему:

**“ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ  
УКРАЇНИ”**

Виконала:

студентка 2 курсу магістратури,  
групи ЕкбМ-21з

ОП “Банківський бізнес і фінансові  
технології”

Зелінська Зоряна Володимирівна

Керівник:

Скоморович Ірина Георгіївна

доктор економічних наук, професор

Рецензент:

Кравченко Віталій Вікторович

Директор департаменту підтримки

управління непрацюючими активами АТ

Кредобанк

Львів – 2022

## АНОТАЦІЯ

Зелінська З.В. Діяльність банків на ринку платіжних послуг в Україні- Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціалізацією 072 Б «Банківський бізнес і фінансові технології.- Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти та науки України .- Львів 2022

Розглянуто поняття платіжних послуг, проведено оцінку ринку платіжних послуг в Україні. Проаналізовано діяльність банків на ринку платіжних послуг в Україні, кількість платіжних карток та інфраструктуру їх обслуговування. Розглянуто питання збільшення кількості операцій на ринку платіжних послуг, а також запропоновано способи впровадження інноваційних продуктів та перспективи розвитку платіжних карток в Україні.

*Ключові слова:* платіжна карта, платіжні послуги, банк, еквайринг, емісія, дебетова схема, кредитна схема, ринок платіжних послуг.

## ABSTRACT

Zelinska Z.V. Activity of banks in the market of payment services in Ukraine - Manuscript.

Qualification work for obtaining the Master's degree, specialization 072 B "Banking and financial technologies". - Lviv Ivan Franko National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine - Lviv 2022

The concept of payment services was considered, an assessment of the market of payment services in Ukraine was carried out. The activity of banks in the market of payment services in Ukraine, the number of payment cards and their service infrastructure were analyzed. The issue of increasing the number of transactions on the market of payment services was considered, as well as ways of introducing innovative products and prospects for the development of payment cards in Ukraine.

*Keywords:* payment card, payment services, bank, acquiring, issue, debit scheme, credit scheme, market of payment services.

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ .....	7
1.1. Сутність діяльності банків на ринку платіжних послуг в Україні та методологія її дослідження.....	7
1.2. Різновиди діяльності банків на ринку платіжних послуг в Україні .....	10
1.3. Нормативно-правове регулювання ринку платіжних послуг в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	19
2.1 Оцінка ринку платіжних послуг в Україні.....	19
2.2 Аналіз діяльності банків України на ринку платіжних карток.....	26
2.3. Показники розвитку ринку платіжних послуг в Україні .....	31
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	36
3.1. Шляхи розвитку ринку платіжних послуг в Україні.....	36
3.2. Способи впровадження інноваційних продуктів на ринку платіжних послуг. ....	39
3.3. Перспективи розвитку платіжних карток в Україні.....	46
ВИСНОВКИ .....	50

## ВСТУП

Розвиток ринку платіжних карток значно впливає на загальні економічні процеси в країні. Перш за все це знижує витрати, пов'язані з обслуговуванням грошового обігу, стимулює діє на сферу роздрібних банківських послуг (передусім у сфері кредитування) та дає змогу покращити обсяги залучення грошових коштів банківськими установами, що збільшує їх кредитні можливості, а це, своєю чергою, сприяє покращенню ефективності економіки в цілому.

На сьогодні ринок платіжних карток в Україні має стабільну динаміку розвитку, враховуючи війну в Україні. Темпи його зростання достатньо високі, що пояснюється передусім його ненасиченістю на відміну від розвинених країн, в яких основним пріоритетом сьогодні є не динаміка розвитку, а його технологічність. В Україні повноцінному розвитку ринку заважають нерозвиненість інфраструктури, монополія міжнародних платіжних систем, високий рівень шахрайства (що характерно для ринків, які динамічно розвиваються), високі та часто непрозорі тарифи і комісії по картках, недостатня фінансова грамотність населення, небажання бізнесу працювати прозоро. Досягнення ступеня розвитку ринку платіжних карток України світового рівня має принципове значення для соціально-економічного розвитку країни, а питання вимог безпеки розрахунків картками мають суттєве значення у забезпеченні економічної безпеки на національному та світовому рівнях.

Теоретичною базою дослідження ринку платіжних карток стали праці науковців, серед яких: Бердишева С. Б., Бикмаєв Ш.П., Брегеда О.А., Волосович С.В., Гартінгер О.О., Капралов Р.О., Катюха К.О., Кравець В.М., Кравчук В., Пиріг С.О., Прем'єрова О., Степаник А.О., Страхарчук А.Я., Страхарчук В.П., Успенко В.І., Харченко В.І.,

Метою магістерської роботи є визначення перспектив розвитку діяльності банків на ринку платіжних послуг.

Для виконання поставленої у роботі мети було визначено наступні завдання:

- 1) узагальнення теоретичних підходів щодо ринку платіжних послуг;
- 2) оцінка ринку платіжних послуг в Україні;
- 3) аналіз діяльності банків на ринку платіжних послуг України;
- 4) прогнозування перспектив розвитку платіжних карток на ринку платіжних послуг;
- 5) аналіз кількості активних карток по Україні та в АТ “Кредобанк”.

Об’єктом дослідження є ринок банківських платіжних послуг. Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі емісії, обігу та розрахунків банківськими платіжними картками.

У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі системного методу та аналізу. Обґрунтування висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування та узагальнення. Для підведення окремих підсумків використано метод порівняння. Графічний та табличний методи застосовано при побудові рисунків і таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

- на підставі аналізу ринку платіжних послуг виявлено, що платіжні картки, нові види електронних і мобільних платежів відіграють щораз важливішу роль і фактично витісняють готівку та інші види безготівкових розрахунків. Збільшення суми та кількості операцій з платіжними картками як в абсолютному виразі, так і у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП) спостерігається в більшості держав, зокрема і в Україні.
- виділено основні властивості ринку платіжних послуг – цілісність, універсальність, стабільність, взаємозв'язок безпеки платіжних систем, ефективність функціонування, висока інтегрованість, сконцентрованість, технологічність.
- набули подальшого розвитку рекомендації щодо способів впровадження інноваційних продуктів на ринку платіжних послуг.

Упровадження рекомендацій дає змогу підвищити шляхи збільшення кількості операцій на ринку платіжних послуг.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел . У першому розділі подано теоретичні основи діяльності ринку платіжних послуг . Зокрема, визначено поняття платіжних послуг, види платіжних послуг, висвітлено нормативно-правову базу регулювання ринку платіжних послуг.

Другий розділ розкриває особливості діяльності банків на ринку платіжних послуг в Україні. Зокрема, визначено основні ризики безготівкових платежів, проведено аналіз кількості платіжних карток та інфраструктури їх обслуговування АТ “Кредобанк” та по Україні та досліджено діяльність банків на ринку платіжних карток в Україні .

У третьому розділі розкрито шляхи розвитку ринку платіжних карток, визначено основні тренди інноваційних продуктів на ринку платіжних послуг. На основі аналізу ринку платіжних карток розглянуто перспективи подальшого розвитку даного продукту .

Загальний обсяг магістерської роботи становить 60 сторінок, з яких основний зміст викладено на 42 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 7 рисунків. Список використаних джерел налічує 39 найменувань на 4 сторінках.

## **РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ**

### **1.1. Сутність діяльності банків на ринку платіжних послуг в Україні та методологія її дослідження**

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону. Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані. За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими). Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами операцій. Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій.

Платіжні послуги — це діяльність банків і суб'єктів господарювання із виконання та/або супроводження платіжних операцій з використанням сучасних платіжних інструментів на договірних засадах із споживачем таких послуг за рахунок власних чи отриманих у кредит від надавача коштів із дотриманням вимог щодо їх відокремлення і збереження.

До фінансових платіжних послуг належать такі послуги:

- 1) послуги із зарахування готівкових коштів на рахунки користувачів, а також усі послуги щодо відкриття, обслуговування та закриття рахунків (крім електронних гаманців);
- 2) послуги із зняття готівкових коштів з рахунків користувачів, а також усі послуги щодо відкриття, обслуговування та закриття рахунків (крім електронних гаманців);
- 3) послуги з виконання платіжних операцій із власними коштами користувача з рахунку/на рахунок користувача (крім платіжних операцій з електронними грошима), у тому числі:
  - а) виконання кредитового переказу;

- б) виконання дебетового переказу;
- в) виконання іншої платіжної операції, у тому числі з використанням платіжних інструментів;
- 4) послуги з виконання платіжних операцій з рахунку/на рахунок користувача (крім платіжних операцій з електронними грошима), за умови що кошти для виконання платіжної операції надаються користувачу надавачем платіжних послуг на умовах кредиту, у тому числі:
  - а) виконання кредитового переказу;
  - б) виконання дебетового переказу;
  - в) виконання іншої платіжної операції, у тому числі з використанням платіжних інструментів;
- 5) послуги з емісії платіжних інструментів та/або здійснення еквайрингу платіжних інструментів;
- б) послуги з переказу коштів без відкриття рахунку;
- 7) послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, у тому числі відкриття та обслуговування електронних гаманців.

2. До нефінансових платіжних послуг належать:

- 1) послуги з ініціювання платіжної операції;
- 2) послуги з надання відомостей з рахунків.

Головними результатами розвитку безготівкових платіжних систем є зростання споживання, збільшення продуктивності і зайнятості населення, зменшення витрат на проведення платіжних операцій та скорочення питомої ваги тіньової економіки. Водночас використання готівки супроводжується значними витратами для всіх суб'єктів економічної діяльності, разом із підприємствами роздрібною торгівлі, транспортними організаціями та споживачами.

Зазначені переваги стимулюють дедалі більше використовувати електронні платіжні інструменти. Платіжні картки, нові види електронних і мобільних платежів відіграють щораз важливішу роль і фактично витісняють готівку та інші види безготівкових розрахунків. Збільшення суми та кількості операцій з



платіжними картками як в абсолютному виразі, так і у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП) спостерігається в більшості держав, зокрема і в Україні. Однією з найбільш характерних ознак сучасних платіжних систем є зменшення використання готівки та зростання популярності електронних платежів. Електронна комерція виявилась настільки успішною, тому що пропонує значні переваги як для користувачів, так і підприємств торгівлі, транспортних організацій і може в майбутньому значно змінити економічну діяльність та соціальну сферу.

Останні інновації у сфері платіжних карток, зокрема NFC PayPass, можуть стати важливим чинником наступного поширення безготівкових розрахунків NFC – це технологія Near Field Communication (зв'язок на невеликих відстанях), яка отримала максимальне поширення за допомогою можливості здійснювати безконтактні платежі. Також NFC можна використати для оплати проїзду в громадському транспорті. Для цього потрібен контакт – звичайне прикладення до валідатора, яке за лічені секунди запускає систему. NFC діє на відстані кількох сантиметрів, а тому покращує захист грошових коштів споживачів транспортних послуг.

В Україні інфраструктура платіжних карток, сума і кількість безготівкових операцій різко зросла за останні роки. Досягнутий розмір ринку платіжних карток України може надалі сприяти використовувати платіжні картки здебільшого для безготівкових розрахунків.

Майже всі завдання, що виникають у процесі роботи банку, піддаються автоматизації. Швидка обробка інформації є одним із найголовніших чинників, що впливають на прийняття управлінських рішень та на ефективність банківської діяльності. Банки мають достатньо коштів для впровадження найсучасніших технологій. Крім того, інформаційні технології дозволили збільшити кількість і мобільність послуг за рахунок появи нових продуктів – електронних платіжних засобів. Банківські інформаційні технології поділяються на два блоки: технології управління банком та технології надання послуг клієнтам .

На сьогодні в банківському секторі України найбільш розповсюдженими є такі основні види інноваційних інформаційних технологій, за допомоги яких ринок платіжних послуг функціонує дуже ефективно, а саме:

- 1) Мобільний банкінг – дозволяє виконати велику кількість операцій із власними рахунками, надає великий перелік послуг, зокрема, залишок по рахунку, платежі, перекази коштів, кредити однієї фізичної особи іншій тощо. За думкою експертів, мобільний телефон замінить банківську картку як засіб платежу вже через кілька років. Саме за допомогою NFC-чипів, які вбудовані у телефон, буде відбуватися ідентифікація клієнта.
- 2) Інтернет-банкінг – ключова новація, яка сьогодні пропонується клієнтам більшістю банків. Для банків це відкриває великі можливості, тому робиться основна ставка саме на розвиток віддаленого банкінгу;
- 3) Впровадження нових продуктів на ринку.

Використання банками інноваційних інформаційних технологій спрямоване на отримання прибутку від комерціалізації накопичених сучасних знань та технологій. Результатом впровадження інноваційних інформаційних технологій є нові продукти і послуги або продукти та послуги з новими якостями.

Отже, сучасні інформаційні технології допомагають банкам створювати інноваційні програми і проекти; нові інтелектуальні продукти; сучасне нове технологічне обладнання та процеси; інноваційні механізми формування ринку сучасних банківських продуктів та послуг. Основними методами дослідження діяльності банку на ринку платіжних послуг, які застосовано в роботі, є системний метод, аналіз та синтез, моделювання, порівняння, методи наукової абстракції та узагальнення.

## **1.2. Різновиди діяльності банків на ринку платіжних послуг в Україні**

Визначення терміну «платіжна картка» знаходиться у роботах багатьох українських вчених-економістів. Мочерний С. В. стверджує, що це документ на

носії електронної інформації у вигляді пластикової картки, що випускається кредитно-фінансовими установами, надає можливість його пред'явнику отримувати без оплати у готівковій формі товари та послуги, в тому числі отримання через банківські установи готівки, та підтверджує особам, які надають ці товари та послуги, що оплата їх вартості буде здійснена з рахунків у банківських установах [17,с.152]. Деякі вчені описують платіжну картку як спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законом порядку пластикового виду картки, що використовується для здійснення переказу коштів з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором. Золотогоров В. Г. розглядає її як засіб здійснення фізичними та юридичними особами безготівкових платежів за товари та послуги, виконання вкладних операцій, отримання готівкових грошей [8, с. 50].

На думку інших науковців, платіжна картка – це засіб у вигляді пластикової чи іншої картки, що містить визначені платіжною організацією реквізити, за допомогою яких можна ідентифікувати платіжну систему та емітента платіжної картки. Його використовують для переказу з рахунку платника чи відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів та послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банків, фінансових установ, пунктах обміну валюти уповноважених банків та через банківські установи . Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань щодо розвитку ринку платіжних карток, існує потреба в оцінці даного сектору банківської системи, оскільки постійно змінюються та актуалізуються відомості про нього та змінюється кон'юнктура.

Операції з БПК (банківськими платіжними картками) є напрямом банківського бізнесу, який розширює список послуг банку, задовольняючи тим

самим більшість потреб клієнтів, і є вагомим джерелом ресурсів в іноземній та в національній валютах.

Виділяють такі основні властивості ринку платіжних карток:

1. Цілісність. Ринок платіжних карток не є сукупністю випадкових елементів. До нього входять лише елементи, що відповідають певним вимогам та критеріям. Так, особливістю використання фінансових коштів на ринку банківських платіжних карток є те, що вони, по-перше, функціонують винятково у безготівковій формі, по-друге, обертаються винятково опосередковано рамками та правилами конкретної банківської платіжної системи.

2. Універсальність. Наявність різних взаємоліквідних (тобто таких, які забезпечують відносно вільну їхню трансформацію між собою) платіжних інструментів (різних видів платіжних карток). Платіжні картки є універсальним інструментом здійснення платежу без диференціації преференцій чи, навпаки, обмежень для якоїсь із них.

3. Стабільність. Вона виражена стабільністю до політичних та економічних катаклізмів, а також строками існування конкретних платіжних інструментів. Використання (отримання, передача, вивезення тощо) готівки за допомогою платіжних карток на відміну від готівкових грошей не регулюється законодавством, отож, його зміна жодним (або практично жодним) чином не впливає на матеріальний стан власника картки. із цим можна погодитись, окрім того, у разі виникнення тимчасових фінансових труднощів в окремих банків клієнти можуть зняти готівку в банкоматах інших банків (правда, поки ті не заблокують такі операції). Однак, говорячи про вітчизняну практику, слід зазначити, що в разі виникнення проблем із ліквідністю ринку НБУ вводить обмеження на зняття готівки в банкоматах, подібні обмеження застосовуються і банками-емітентами, тому ця властивість ринку має дещо спірний характер.

4. Взаємозв'язок безпеки платіжних систем (за їхньої сукупності). Платіжні системи сформували основні вимоги до схем проведення трансакції платіжної картки, що забезпечує необхідний рівень її безпеки. Безпека трансакцій за допомогою платіжних карток є поняттям універсальним для всіх платіжних

систем. Тобто, низький рівень безпеки карток однієї платіжної системи призведе до зниження довіри не тільки до самої системи, але й до ринку платіжних карток загалом.

5. Ефективність функціонування. Ця характеристика ринку банківських платіжних карток найбільш повно розкриває його роль у соціально-економічному розвитку держави. Ефективність функціонування визначається швидкістю та економічністю здійснення платіжної операції за використання платіжної картки суб'єктами господарювання. Чим більш розвиненим буде ринок, тим більше якісних послуг зможуть користувачі отримувати за допомогою платіжних карток, що підвищуватиме загальний добробут країни, а гроші будуть працювати на користь усіх суб'єктів ринку.

6. Висока інтегрованість. Платіжна картка є інструментом, який опосередковує конкретні послуги, тому ринок платіжних карток суттєво інтегрований у міжнародний фінансовий простір, оскільки платіжні картки є основним платіжним інструментом у всьому світі. Міжнародні платіжні асоціації створили специфікації своїх карткових продуктів, розробили правила і процедури, єдині для десятків тисяч банків-членів з усіх країн світу. Крім того, інтегрованість спостерігається і відносно окремих сегментів фінансового ринку, наприклад кредитного ринку. Кредитна картка є, по суті, тим же кредитом, тому будь-які коливання на кредитному ринку призводять до скорочення обсягів випуску кредитних карток. Ця інтегрованість може стати як загальною рушійною силою для всіх пов'язаних ринків, так і навпаки, мати негативні наслідки через проблеми одного з ринків.

7. Сконцентрованість. Для України характерним є значна концентрація ринку платіжних карток. Хоча всі функціонуючі банки здійснюють випуск та обслуговування платіжних карток, основна частка ринку припадає на п'ять банків-лідерів – АТ «КБ «ПриватБанк», АТ «ОЦАДБАНК», АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ», АТ «УКРСИББАНК», ПАТ «ПУМБ». Частка п'яти банків-лідерів становить 80% ринку. Концентрованим можна називати світовий ринок платіжних карток, оскільки основна частка операцій припадає на

дві міжнародні платіжні системи – VISA та Master Card, які певним чином диктують умови країнам щодо обігу карток.

8. Технологічність. Ринок платіжних карток є одним із найбільш чутливих до існування високоточних технологій та технічних пристроїв, швидкості взаємозв'язку між елементами його інфраструктури. Досить часто динаміка обсягів емісії карток випереджає ці ж показники щодо технічних пристроїв, і це негативно впливає на стан ринку. Крім того, ринок швидко реагує на появу інноваційних технологій, прикладом чого може бути поява безконтактних карток як тільки з'явилась технологія «комунікації ближнього поля». Поява інноваційної технології в одного з учасників ринку досить швидко «копіюється» іншими учасниками.

Отже, український картковий ринок дуже динамічний, на ньому змінюються лідери, з'являються нові продукти і технології. Незмінним залишається лише одне – він швидко розширюється за рахунок нових власників карток, емітентів і точок обслуговування. Таким чином, для багатьох комерційних банків пластикові картки стали новим напрямом бізнесу, ефективним фінансовим інструментом, а для населення – зручним засобом розрахунків.

### **1.3. Нормативно-правове регулювання ринку платіжних послуг в Україні**

Ефективне функціонування банківської системи залежить від належного нормативно-правового регулювання.

В умовах євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває питання приведення вітчизняного банківського законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Саме тому аналіз правового регулювання банківської діяльності посідає одне з провідних місць у дослідженнях вітчизняних науковців та практиків.

Національний банк здійснює нагляд і регулювання банків для сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України. Банківський нагляд надає клієнтам, вкладникам, кредиторам і позичальникам упевненість у тому, що банки стабільно працюють, своєчасно та повністю виконують зобов'язання. НБУ здійснює нагляд і регулювання усіх банків України та їхніх підрозділів за кордоном, іноземних банків в Україні та інших організацій і громадян у частині дотримання Закону України "Про банки і банківську діяльність". Національний банк вивчає діяльність і аналізує ризики і перспективи кожного банку та банківської системи.

НБУ застосовує такі підходи:

- Професійне судження при оцінці ризиків, яких припускається банк у своїй діяльності на ринку. Вивчається стійкість і безпечність роботи банку, використовуючи передові методи та інструменти нагляду на основі оцінки ризиків.
- Оцінка перспектив з урахуванням не лише поточних ризиків банку, але й тих, що з високою ймовірністю можуть виникнути в майбутньому. Впроваджується система раннього реагування на проблеми конкретного банку, щоб упередити та мінімізувати негативні наслідки для його клієнтів, партнерів та банківської системи.
- Фокус уваги на тих питаннях і банках, що становлять найбільшу небезпеку для сталості банківської системи України.

Сталість і стійкість банківської системи є запорукою успішної економіки країни. Ці підходи дозволяють передбачити можливі проблеми у діяльності конкретного банку та вчасно застосувати заходи впливу. Національний банк створює правове поле банківської діяльності. Він видає нормативні документи, які регламентують створення та діяльність банків, їхні взаємовідносини з вкладниками та кредиторами та відповідальність перед державою та клієнтами. Так НБУ забезпечує конкурентне середовище в банківському секторі.

Сучасний етап розвитку банківської системи України, який розпочався після прийняття Верховною Радою України Закону „Про Національний банк України”

(1999 р.) та нової редакції Закону „Про банки і банківську діяльність” (2000 р.), внесення суттєвих змін до зазначених законів у 2006 р. засвідчують прагнення України створити банківське законодавство із орієнтацією на законодавство Європейського Союзу та сучасну міжнародну практику, а таке законодавство має базуватися на Міжнародних стандартах фінансової звітності, запровадженні системи гарантування вкладів фізичних осіб, створенні національної платіжної системи на основі передових комп’ютерних технологій, постійному удосконаленні банківського нагляду з боку центрального банку країни (для України – з боку НБУ) і як результат удосконалення банківського законодавства.

Банки у своїй діяльності керуються Конституцією України, Цивільним та Господарським кодексами України, Законами України “Про банки і банківську діяльність”, “Про акціонерні товариства”, “Про депозитарну систему України”, “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення” та іншими законодавчими актами України, нормативно-правовими актами Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, цим Статутом та внутрішніми правовими документами.

Також Закон України «Про платіжні послуги» від 27.07.2022 визначає поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлює виключний перелік платіжних послуг та порядок їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови авторизації їх діяльності, визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України, установлює права, обов’язки та відповідальність учасників платіжного ринку України, визначає загальний порядок здійснення нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури.



Як зазначається, НБУ, готуючись до введення в дію цього закону, оновив переважну більшість власних нормативно-правових актів, необхідних для його реалізації. Водночас, зважаючи на агресію росії проти України, ця робота ще продовжується і буде завершена вже незабаром. Відповідно до закону діючі учасники ринку – небанківські фінансові установи, оператори поштового зв'язку, які мають ліцензію на переказ коштів без відкриття рахунків, можуть продовжувати надавати послуги на платіжному ринку на підставі раніше отриманих ліцензій НБУ протягом шести місяців із дня введення в дію закону.

Вихід на ринок нових надавачів фінансових платіжних послуг здійснюватиметься відповідно до нового порядку здійснення авторизації діяльності надавачів фінансових платіжних послуг та обмежених платіжних послуг. Такий порядок буде ухвалено Національним банком найближчим часом. Банки мають право і надалі надавати платіжні послуги на підставі банківської ліцензії (крім послуг, що стосуються електронних грошей, для яких потрібна реєстрація) без отримання окремої ліцензії відповідно до цього закону.

Отже, які ключові зміни приніс учасникам платіжного ринку новий закон:

- законом визначено дев'ять категорій надавачів платіжних послуг, серед яких, зокрема: банки, платіжні установи, оператори поштового зв'язку, установи електронних грошей, філії іноземних платіжних установ, органи державної влади (за певних умов);
- упроваджено дев'ять платіжних послуг, із них сім – фінансових, дві – нефінансові (послуга з ініціювання платіжної операції та послуга з надання відомостей із рахунків). Нові учасники платіжного ринку можуть вибрати одну платіжну послугу і сконцентруватися на розробленні зручних сервісів саме для неї;
- у небанківських надавачів платіжних послуг (платіжних установ, установ електронних грошей, операторів поштового зв'язку та деяких інших надавачів платіжних послуг) з'явилася можливість відкривати платіжні рахунки, випускати платіжні картки та електронні гроші (до цього такі можливості були доступні лише банкам) за умови отримання певної авторизації;

- від небанківських фінансових установ не вимагається участь у платіжних системах для здійснення переказу. Тепер ці установи можуть самостійно працювати на платіжному ринку, що спрощує їхню діяльність;
- створюються умови для запровадження в Україні концепції відкритого банкінгу (Open banking). Надавачі платіжних послуг (зокрема банки) зобов'язані будуть відкрити свої API для інших надавачів платіжних послуг та надати можливість підключатися до інтерфейсів банківських сервісів, обмінюватися з ними даними щодо кожного учасника ринку, який надає платіжні послуги і має на це дозвіл регулятора;
- норми нового закону та перехід української платіжної інфраструктури на міжнародний стандарт ISO20022, який є основою функціонування європейських платіжних систем, закладають фундамент для приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA).

Отже, ми можемо впевнитись, що цей закон поглиблює інтеграцію України та ЄС. Під час надання споживачам послуг на платіжному ринку надавачі платіжних послуг зобов'язані дотримуватися вимог законів України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", "Про захист прав споживачів" та інших нормативно-правових актів у сфері захисту прав споживачів.

## РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

### 2.1 Оцінка ринку платіжних послуг в Україні

Операції з банківськими платіжними картками є досить новим напрямом банківського бізнесу, який, з одного боку, розширює спектр послуг банку, задовольняючи тим самим зростаючі потреби клієнтів, з іншого боку — є потужним джерелом ресурсів як в іноземній, так і в національній валютах.

Напрями та показники оцінювання ринку платіжних карток подано на Рис. 2.1.

Показник	Алгоритм розрахунку показника
1. Оцінювання масштабів ринку	
Кількість емітованих карток (кількість активних карток)	Загальна кількість карток в обігу або активних карток на відповідну дату
Кількість держателів платіжних карток	Загальна кількість держателів платіжних карток на відповідну дату
Кількість карток на душу населення	Кількість карток / Чисельність населення
Кількість карток на одного держателя	Кількість карток / Держателі платіжних карток
Середній обсяг емісії карток в розрахунку на один банк	Кількість карток в обігу / Кількість банків-членів карткових платіжних систем
Частка активних карток	Кількість активних карток / Кількість карток в обігу
2. Оцінювання інфраструктури ринку	
Кількість банкоматів на душу населення	Кількість банкоматів / Чисельність населення
Кількість терміналів на душу населення	Кількість терміналів / Чисельність населення
Співвідношення терміналів та банкоматів	Кількість терміналів / Кількість банкоматів
Частка торгових терміналів у загальній кількості терміналів	Кількість торгових терміналів / Загальна кількість терміналів
3. Оцінювання розвитку карткових розрахунків	
Обсяги безготівкових операцій населення, здійснених у терміналах	Обсяги безготівкових операцій у терміналах / Чисельність населення

Середній розмір безготівкових операцій	Сума операцій з безготівкових платежів / Кількість операцій із безготівкових платежів
Середній розмір готівкових операцій	Сума операцій отримання готівки / Кількість операцій з отримання готівки

Рис. 2.1 Напрями та показники оцінювання ринку платіжних карток

Показники оцінювання ринку платіжних карток по Україні згідно Рис. 2.1 відображено в Табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Показники оцінювання ринку платіжних карток по Україні за 2019-2021рр.

Показник	Період		
	2019	2020	2021
<b>1. Оцінювання масштабів ринку</b>			
Кількість карток в обігу	68 881 158	73 430 290	89 105 041
Кількість активних карток	42 157 509	40 449 737	46 288 895
Кількість карток на душу населення	1,634	1,815	1,925
Кількість карток на одного держателя	1,48	1,42	1,4
Середній обсяг емісії карток в розрахунку на один банк	730 088	771 294	918 415
Частка активних карток	0,612	0,55	0,519
<b>2. Оцінювання інфраструктури ринку</b>			
Кількість банкоматів на душу населення	0,00044	0,00043	0,00046
Кількість платіжних терміналів на душу населення	0,00789	0,00881	0,01002
Співвідношення терміналів та банкоматів	13,5414	16,1725	17,9247
Частка торговельних терміналів у загальній кількості терміналів	0,953	0,964	0,971
<b>3. Оцінювання розвитку карткових розрахунків</b>			

Обсяги безготівкових операцій населення, здійснених у пристроях самообслуговування	558,89	679,46	775,74
Середній розмір безготівкових операцій	361,36	422,06	707,24
Середній розмір готівкових операцій	447	488	498

Продовження Табл. 2.1

З Таблиці 2.1. можна зробити висновок, що показник кількості карток на душу населення більше 1, і це говорить про те, що ринок знаходиться в стадії розвитку (у розвинених країнах показник становить 1–3). Цей же показник у розрахунку на кількість держателів карток характеризує їх схильність до використання такого платіжного інструменту, однак в Україні він може не відображати реального стану, оскільки часто банки нав'язують клієнтам по декілька карток під одну банківську послугу і більшість із цих карток є неактивними. Також було оцінено розвиток інфраструктури ринку платіжних карток, передусім технічної. Показник кількості банкоматів на душу населення в Україні дуже малий, але має тенденцію до зростання, це вказує на слабку інфраструктуру банків України. Щодо співвідношення терміналів та банкоматів, то тут спостерігається тенденція до зростання, і це є позитивним явищем, однак в будь-якому випадку кількість банкоматів потрібно збільшувати.

Для забезпечення розрахунків з використанням платіжних карток банки виконують функцію емісії та еквайринг.

Еквайринг — діяльність щодо технологічного, інформаційного обслуговування торговців та виконання розрахунків з ними за операціями з використанням платіжних карток. Таким чином, емісія банківських платіжних карток передбачає відкриття карткових рахунків, залишки за якими є додатковим джерелом ресурсів. З цією метою банки залучають до карткового бізнесу різні категорії клієнтів, пропонуючи різноманітні умови обслуговування.

Банківські платіжні картки можуть мати дебетову та кредитну схеми обслуговування.

Дебетова схема — платіжна схема, що передбачає розрахунки за операціями з платіжною карткою в межах власних коштів клієнта, які обліковуються на його картковому рахунку.

Кредитна схема — платіжна схема, що передбачає виконання розрахунків за операціями з платіжною карткою за рахунок кредиту банку.

Зауважимо, що практично кредитна картка надається клієнтові на умовах забезпечення кредитного ризику. Найчастіше у практиці банків використовуються форми гарантійних депозитів, які теж забезпечують формування ресурсної бази банку. За операціями агентів, що розповсюджують платіжні картки у банках—членах МПС, розміщують гарантійні депозити, які теж є додатковим джерелом ресурсів.

Аналіз діяльності банку з використанням міжнародних платіжних карток проводиться з метою з'ясування доцільності здійснення цих операцій як для самого банку, так і для його клієнтів, а також для доцільності його участі у міжнародних платіжних системах. Зважаючи на те, що оцінка результатів діяльності одного банку недостатня для певних висновків щодо розвитку неторговельних операцій банку, необхідно використати дані про операції з платіжними картками інших українських банків, які є членами міжнародних платіжних систем.

Згідно з інформацією, опублікованою на офіційному сайті НБУ, єдиною на сьогодні (як і в попередні роки) системно важливою платіжною системою в Україні є система електронних платежів (скорочено – СЕП) Національного банку України. Впроваджена в 1993 року, СЕП НБУ вже 29 років використовується для платежів між комерційними банками країни, забезпечуючи всі потреби української банківської системи в міжбанківських платежах в національній валюті.

Статус соціально важливих платіжних систем в Україні отримали п'ять платіжних систем:

- MasterCard, заснована MasterCard International Incorporated, США.
- VISA, заснована Visa International Service Association, США.

- NovaPay, заснована ТОВ «НоваПей»
- Western Union, заснована Western Union Financial Services Inc. США і Western Union Network, SAS, Франція.
- «Поштовий переказ», АТ «Укрпошта».

Як бачимо, три з п'яти – це міжнародні платіжні системи, які отримали широке визнання у всьому світі.

1. MasterCard Worldwide або MasterCard Incorporated – міжнародна платіжна система, транснаціональна фінансова корпорація, яка об'єднує 22 тисячі фінансових установ у 210 країнах світу. Компанія заснована в 1966 році. Розташована в невеликому містечку Гаррісон, у 35 км від району Мангеттен, штат Нью-Йорк, США. Обороти за картками MasterCard у 2021 році склав понад \$15,3 млрд. Можна проаналізувати, що оборот у 2022 році буде набагато меншим адже дана платіжна система вийшла з ринку росії з початку повномасштабного вторгнення.

Більшість українських банків, що працюють в роздрібному сегменті, емітують платіжні картки MasterCard. Так, станом на 2022 рік з компанією співпрацюють 52 банків. Компанія MasterCard проводить в Україні досить агресивну маркетингову політику: розроблено та впроваджено відразу кілька програм лояльності для клієнтів. Це і MasterCard Rewards, по якій можна заробляти на платежах і розрахунках за кордоном, і MasterCard Більше, що заточена під розрахунки в Україні.

2. VISA International Service Association – міжнародна платіжна система, що включає в себе дві компанії: Visa Incorporated (США, Фостер Сіті), якій належать всі права на торгову марку та технології, і Visa Europe Services Incorporated (Велика Британія, Лондон), яка управляється європейськими банками та діє при використанні ліцензій Visa Incorporated.

Компанія VISA заснована в 1958 році. Обороти за картками VISA у 2020 році склав понад \$22 млрд. Картки VISA приймаються до оплати в торгових точках більш як 200 країн світу. В Україні більшість банків емітує картки VISA паралельно з картками MasterCard. Так, у 2022 році з компанією співпрацювали

50 банків. У деяких банках клієнт може вибрати, картку якої платіжної системи оформити. Результатом агресивної маркетингової політики MasterCard стало те, що останні кілька років українські банки надають більшу перевагу емісії карток саме цієї компанії перед картами VISA.

3. Національна платіжна система «Простір» – це система роздрібних платежів, в якій розрахунки за товари та послуги, а також отримання готівки й інші операції в національній валюті-гривні здійснюються за допомогою електронних платіжних засобів, а саме платіжних карт «Простір».

Система була створена Національним банком і до ребрендингу в 2016-му році називалася просто «Національна система масових електронних платежів». Головне завдання, поставлене перед системою її творцями, – сприяти зростанню рівня роздрібних безготівкових розрахунків в Україні.

Учасниками НПС «Простір» є:

- 53 українських банки, 35 з яких проводять еквайринг та/або є емітентами карт «Простір»;
- національний оператор поштового зв'язку «Укрпошта», який приймає до оплати картки «Простір» у своїх відділеннях.

98,3% термінальної мережі України обслуговує картки «Простір». 93% всіх торговців електронної комерції приймають картки «Простір» для оплати товарів і послуг в мережі Інтернет.

У Табл. 2.2 ми можемо проаналізувати операції, які здійснювались з використанням електронних платіжних засобів, емітованих українськими банками.

Табл 2.2

Сума та кількість операцій у розрізі платіжних систем та мережі здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів, емітованих українськими банками за грудень 2020 і 2021 років



Дані за:		2020 рік	2021 рік	
Сума операцій (млн грн)	Безготівкові операції	Всього, із них	189 390	270 888
		здійснені юридичними особами	12 058	16 169
		здійснені фізичними особами	187 356	254 697
		MasterCard	121 900	165 010
		Visa	67 004	105 030
		ПРОСТІР	495	669
		Інші*	0	7
		у власній мережі банків	128 760	168 371
		у мережі інших банків-резидентів	52 232	84 352
		у мережі банків-нерезидентів	9 410	18 111
	Отримання готівки	Всього, із них	148 800	172 991
		здійснені юридичними особами	20 100	24 759
		здійснені фізичними особами	128 699	148 231
		MasterCard	96 671	107 389
		Visa	48 771	63 672
		ПРОСТІР	3 320	1 879
		Інші*	38	51
		у власній мережі банків	130 851	151 879
		у мережі інших банків-резидентів	16 909	19 965
		у мережі банків-нерезидентів	1 040	1 148
Загальна сума операцій		337 181	440 851	

Згідно даної таблиці можна сказати, що суми операцій у 2021 році зросли порівняно з 2020 роком. Найбільше це помітно у безготівкових операціях, здійсненими фіз-особами (187,356 млн.грн у 2020р. та 254,697 млн.грн. у 2021р.), що є позитивним явищем. Щодо отримання готівки, то фіз-особи здійснили найбільше операцій (128,699 млн.грн. у 2020р. та 148,231 млн.грн. у 2021р.), що також є позитивно. Також не потрібно забувати про платіжні системи MasterCard та Visa, які займають велику частку в даному аналізі та без яких проведення даних операцій було б неможливим.

Отже, у даному підрозділі ми провели оцінку ринку платіжних послуг . Завдяки оцінці було доведено, що ринок знаходиться в стадії розвитку. Додатково відбулась оцінка інфраструктури ринку платіжних послуг в Україні. Оцінка на разі не дуже висока, але спостерігається тенденція зростання. Також було охарактеризовано найважливіші платіжні системи України. Платіжна система MasterCard є найпоширенішою серед клієнтів по здійсненні безготівкових операцій, а Visa стає дедалі популярнішою і набирає обертів серед операцій по отриманні готівки.

## **2.2 Аналіз діяльності банків України на ринку платіжних карток**

Динаміка ринку платіжних карток та рівень його розвитку сьогодні є показниками, за якими можна відслідкувати ступінь розвиненості банківського сектору економіки та загальної фінансової грамотності населення країни. В зв'язку з цим банки особливу увагу зосереджують на розширенні клієнтської бази, емісії платіжних карток та залученні нових клієнтів.

Аналіз діяльності банку з використанням міжнародних платіжних карток проводиться з метою з'ясування доцільності здійснення цих операцій як для самого банку, так і для його клієнтів, а також для доцільності його участі у міжнародних платіжних системах. Зважаючи на те, що оцінка результатів діяльності одного банку недостатня для певних висновків щодо розвитку неторговельних операцій банку, необхідно використати дані про операції з платіжними картками інших українських банків, які є членами міжнародних платіжних систем.

Згідно з статистикою НБУ було проаналізовано суму та кількість операцій з використанням платіжних карток за травень 2022 р., аналіз відображається на Рис. 2.2 та Рис. 2.3.

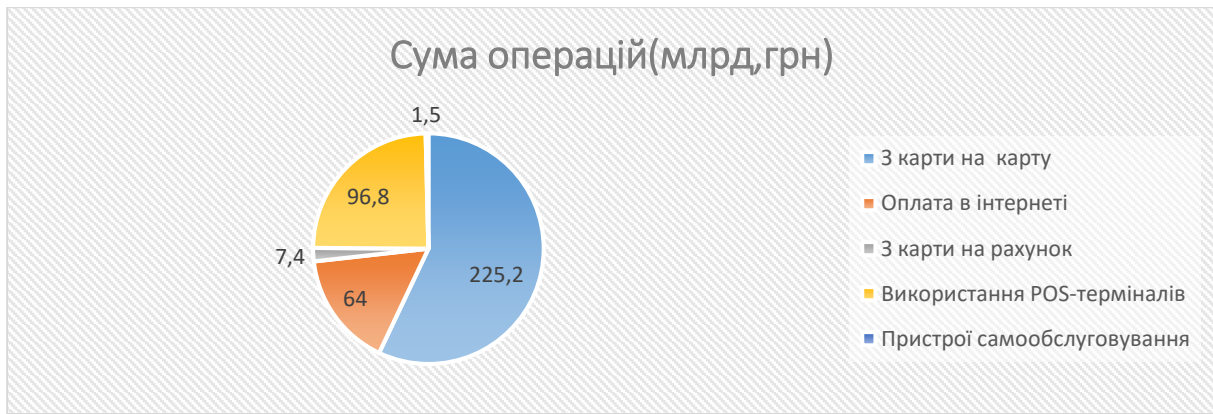


Рис. 2.2 Розподіл безготівкових операцій по сумі операції з використанням платіжних карток за травень 2022р.

Згідно даного рисунку ми можемо побачити, що загальна сума операцій складає 395 млрд грн, найбільша частка припадає на операції - перекази з карти на карту. Операція переказу з на рахунок в декілька раз менший і не такий популярний серед користувачів. Частка операцій з використанням пристроїв самообслуговування є найменшою. Можемо припустити, що користувачі довіряють платіжним системам та платформах на основі яких можна здійснювати перекази ( мобільні банкінги або інші інтернет-платформи).

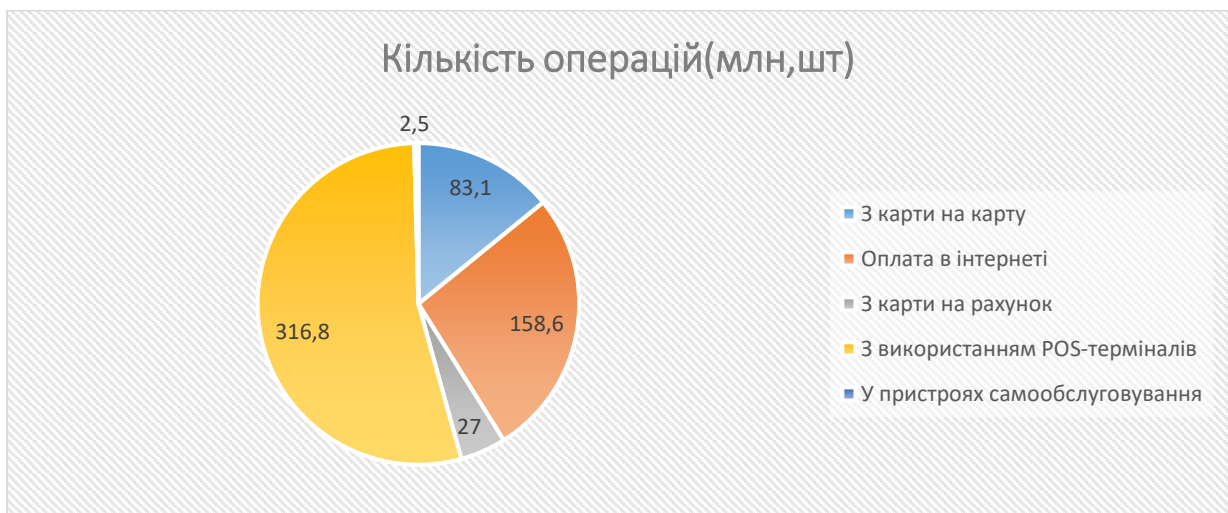


Рис 2.3 Розподіл безготівкових операцій по кількості операцій з використанням платіжних карток за травень 2022р.

Згідно даного рисунку ми можемо побачити, що по кількості здійснених операцій займає 1 місце операції з використанням POS-терміналів – 316,8 млн шт на суму 96,8 млрд грн. Причиною цього можна вважати велика кількість переселенців з території України на території інших держав, яким найвигідніше буде здійснювати розрахунку в платіжному терміналі ніж знімати готівку в банкоматах з великою комісією і можливістю отримати курсові різниці.

Аналіз даних щодо кількості платіжних карток банків України та інфраструктури їх обслуговування за 2019-2021 рр. подано у Табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Дані щодо кількості платіжних карток та інфраструктури їх обслуговування по Україні за 2019- 2021 рр.

УКРАЇНА								
Період	Платіжних карток (в обігу)	Платіжних карток (активні)	Банківські пристрої самообслуговування			Платіжних терміналів		
			Загальна	Банкома тів	ПТКС	Загальна	Торговельних	Банківських
2019	68 881 158	42 157 509	35 930	19 538	16 392	350 213	333 840	16 373
2020	73 430 290	40 449 737	34 756	18 789	15 967	388 958	374 995	13 963
2021	89 105 041	46 288 895	33 618	18 459	15 159	439 160	426 537	12 623

З Таблиці 2.2 можемо побачити, що в Україні загалом ситуація по платіжних картках є позитивною, спостерігається тенденція до їх збільшення. Розвиток ринку платіжних послуг підтверджується динамікою зменшення кількості терміналів та банкоматів. Загальна кількість терміналів у 2003 році становила 26 433, що на 412 727 шт. менше, ніж у 2021 році, з них торговельних – 16 837 шт., що на 1233 шт. менше, ніж у 2021 році, банківських – 9 596, що на 3 027 шт. менше, ніж у 2021 році. Щодо ситуації з банкоматами, то по Україні зменшується їх кількість (з 19 538 шт. у 2018р. до 18459 шт. у 2021р).

Кількість платіжних карток в обігу і активних загалом по Україні відображено на рис.2.4.

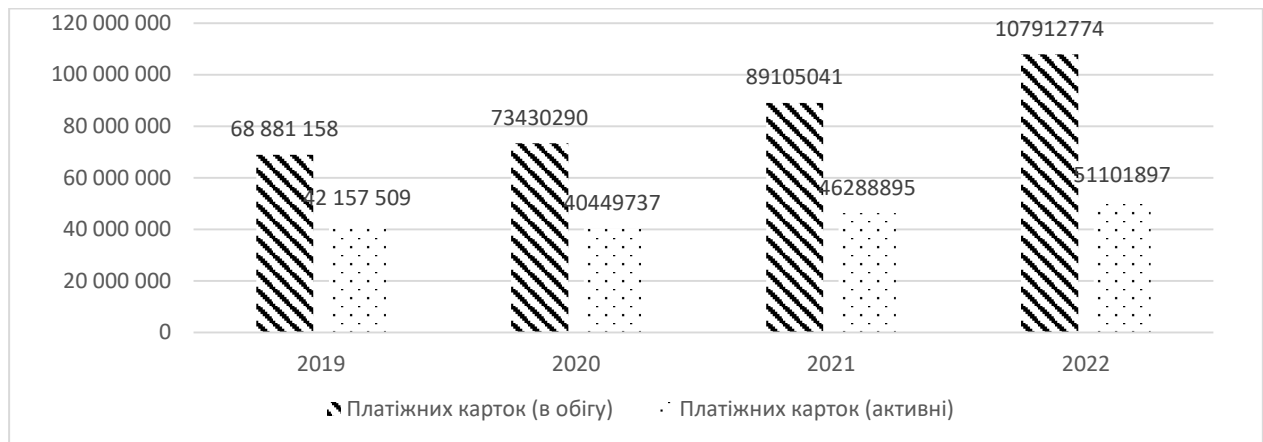


Рис.2.4 Кількість платіжних карток в обігу і активних загалом по Україні

З Рисунку 2.4 можна зробити висновок, що кількість карток в обігу має тенденцію до зростання (з 68881158 шт. у 2019 році до 107912774 шт. у 2022 році), яке дорівнює приросту в 8 %. Щодо кількості активних карток, то тут також спостерігається тенденція до зростання (з 42157509 шт. у 2019 році до 51101897 шт. у 2022 році), а це свідчить про те, що загальні тенденції розвитку карткового ринку України в цілому були позитивними.

Найпопулярнішими банками серед населення країни, які пропонують своїм клієнтам найбільш зручні та функціональні мобільні банкінги є: ПриватБанк (Приват24), Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ online), Альфа-Банк Україна (My Alfa-Bank), Універсал Банк( iBank2 ua), Кредобанк (Kredobank online ).

Досить актуальним є дослідження в сфері ризиків на ринку безготівкових платежів. Ризики, пов'язані з використанням нових способів оплати, не зовсім відрізняються від тих, які існують у традиційних методах оплати. Основні ризики здійснення безготівкових платежів описано на Рис. 2.5.

Тип ризику	Визначення
Шахрайство	Ризик фінансових збитків для однієї зі сторін, які беруть участь у платіжній операції, що виникає внаслідок протиправного або злочинного обману. Ризик того, що операція не може бути виконана належним чином, оскільки одержувач не має законних вимог до платника.
Операційний	Ризик фінансових втрат через різні види людських або технічних помилок, які порушують кліринг і розрахунки за платіжною операцією.
Системний	Ризик, який може призвести до колапсу або значної шкоди фінансовій системі, або ризик, який призводить до негативного сприйняття громадськості, що може призвести до відсутності впевненості та гіршого сценарію та/або ефекту зараження.
Ризик втрати	Ризик, що пов'язаний з фізичною втратою того чи іншого ресурсу необхідного для здійснення платежу (чек, платіжна картка, неправомірне втручання до терміналів чи банкоматів і т. д).
Репутаційний ризик	Ризик для поточного або прогнозованого фінансового стану та стійкості, що виникає внаслідок негативної громадської думки.
Ризик нового клієнта	Ризик встановлення таких відносин з новим клієнтом, які в результаті можуть загрожувати фінансовій установі в цілому

Рис. 2.5 Основні ризики безготівкових платежів

Найактуальнішими на сьогодні є ризик шахрайства. Виходячи з цього для уникнення неправомірного використання коштів чи помилок при здійсненні електронних платежів слід дотримуватися ряду правил. Так, для уникнення та зменшення ризиків електронних платежів фінансові установи застосовують ряд прийомів.

Дієвим заходом для підвищення контролю є надання клієнтам витягів, запитів на авторизацію на мобільний телефон або e-mail у режимі online. Для зниження ризиків, що виникають під час здійснення операцій платіжними картками, потрібно створити систему захисту всіх учасників карткових операцій: власників карток, банків, платіжних організацій. Дотримання вимог безпеки, визначення можливих ризиків і розподіл відповідальності за непорозуміння – це основні вимоги до карткових систем. При проведенні платежу чи Інтернет-транзакції за допомогою карти використовується система 3D Secure також відома, як

аутентифікація платника – це протокол безпеки, який призначений для підвищення захисту онлайн-транзакцій з кредитними та дебетовими картками. Протокол був ініційований і створений Visa і MasterCard . 3D Secure являє собою ще один рівень безпеки, який допомагає запобігти шахрайським або підозрілим транзакціям, який вимагає від клієнтів пройти додатковий крок перевірки емітента картки під час здійснення платежу, перш ніж завершити онлайн-покупку .

Отже, згідно аналізу діяльності банків України на ринку платіжних послуг можемо сказати, що навіть в теперішній час платіжна система працює навіть краще ніж до війни, адже кількість держателів платіжних карт лише збільшуються. Але, на жаль, змінюється кількість відділень, які поступово закриваються.

### 2.3. Показники розвитку ринку платіжних послуг в Україні

В даному розділі необхідно проаналізувати розвиток ринку платіжних послуг в Україні . Аналіз буде здійснено за допомогою показників АТ «Кредобанк». Аналіз даних щодо кількості платіжних карток АТ “Кредобанк” та інфраструктури їх обслуговування за 2019-2021 рр. подано у Табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Дані щодо кількості платіжних карток та інфраструктури їх обслуговування АТ “Кредобанк” та по Україні за 2019- 2021 рр.

АТ “КРЕДОБАНК”								
Період	Платіжних карток (в обігу)	Платіжних карток (активні)	Банківські пристрої самообслуговування			Платіжних терміналів		
			Загальна	Банкоматів	ПТКС	Загальна	Торговельних	Банківських
2019	248 396	158 407	378	273	105	178	24	154
2020	255 676	143 219	374	266	108	278	24	254
2021	335 137	158 219	367	259	108	183	24	159

Щодо АТ “Кредобанк”, то тут ми спостерігаємо тенденцію до збільшення як по картках загалом, так і по активних картках . Це спричинено тим, що під час пандемії клієнти старались здійснювати безконтактні операції.

Якщо проаналізувати детальніше ситуацію на ринку станом на жовтень 2022 року, то можемо сказати, що кількість карток в обігу значно збільшилась до 428 968 шт. Причиною є відкриття додаткових валютних рахунків та отримання до них пластикових карток для зручнішого користування закордоном. Станом на 5 жовтня 2022 року за міжнародними експертними оцінками понад 6,4 мільйона українців виїхало за кордон через війну. Тому питання відкриття додаткових валютних платіжних карт є зараз актуальним.

Для АТ “Кредобанк” спостерігається зменшення кількості банкоматів, хоча воно не є суттєвим. Згідно даних НБУ на жовтень 2022 року загальна кількість банкоматів зменшилась до 241 шт., а ПТКС до 86 шт. Це пов’язано з військовими діями та окупацією території України. Багато банківських пристроїв обслуговування було знищено, тому зараз АТ «Кредобанк» активно вирішує дану проблему, оскільки на території, де знаходилося банківське майно вже пройшла деокупація. Завданням банку є відновлення діяльності на цих територіях задля подальшого обслуговування населення, яке цього потребує.

У Табл. 2.5 наведемо дані щодо загальної кількості платіжних карток та операцій, які були здійснені цими БПК по АТ “Кредобанк”

Таблиця 2.5

Дані щодо загальної кількості платіжних карток та операцій, які були здійснені цими БПК по АТ “Кредобанк”

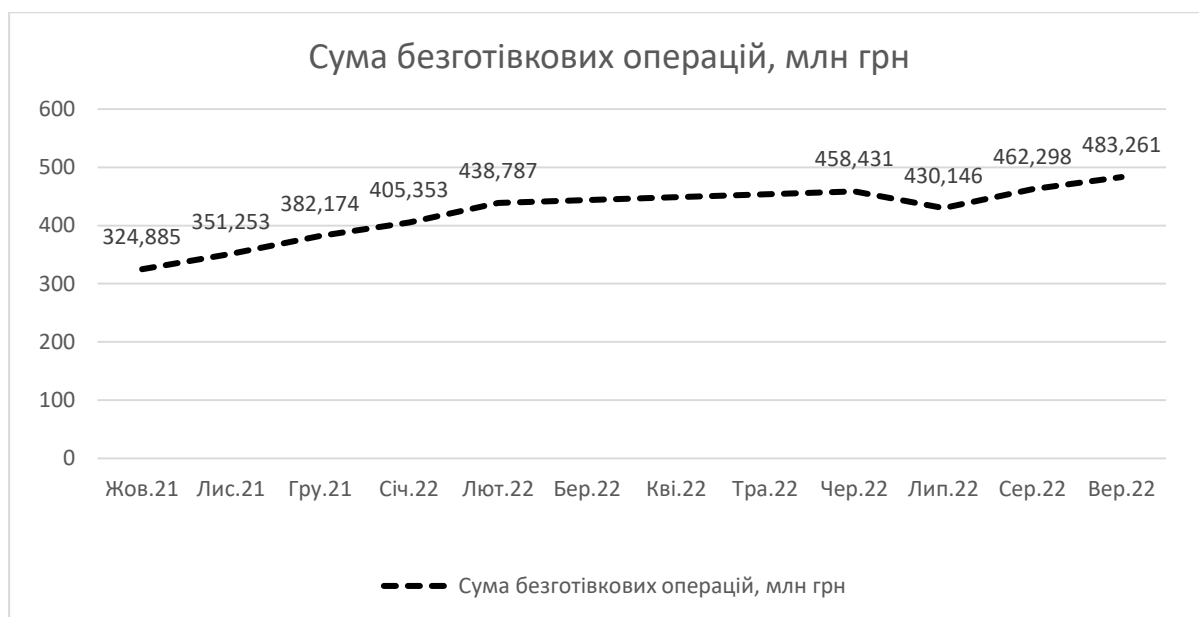
Період	Платіжних карток (в обігу)	Платіжних карток (активні)	Сума безготівкових операцій, млн грн	Кількість безготівкових операцій, млн шт	Середній розмір безготівкових операцій, грн
Жовтень 2021	330 788	147 544	324,885	1,112	292,040



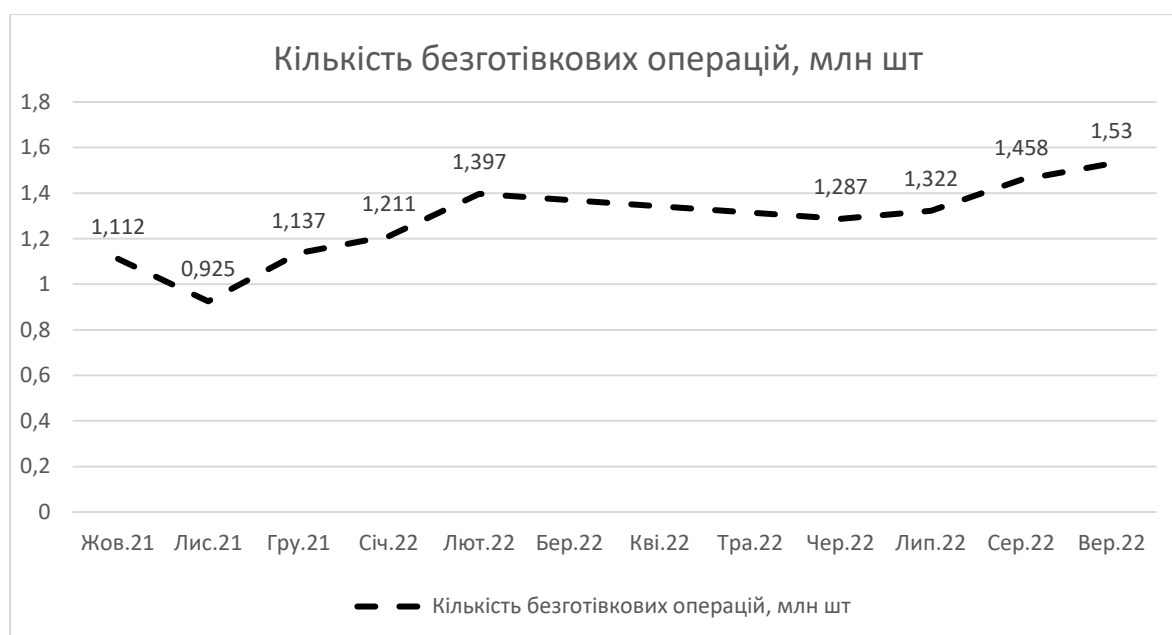
Листопад 2021	337 409	150 715	351,253	0,925	379,752
Грудень 2021	340 546	151 983	382,174	1,137	336,144
Січень 2022	335 137	158 219	405,353	1,211	334,662
Лютий 2022	342 143	152 592	438,787	1,397	314,140
Червень 2022	391 170	148 405	458,431	1,287	356,179
Липень 2022	408 142	149 464	430,146	1,322	325,480
Серпень 2022	419 181	149 106	462,298	1,458	317,079
Вересень 2022	428 968	147 530	483,261	1,530	315,939

Продовження Табл. 2.5

З даної таблиці можемо побачити, що майже всі показники мають тенденцію до зростання, саме необхідно звернути увагу на кількість платіжних карток (в обігу та активних) та на суму та кількість безготівкових операцій. В період з липня 2022 по вересень 2022р. бачимо суттєвий приріст даних показників, що є досить позитивним явищем для даного банку, оскільки приріст кількості карток (408 142 шт. у липні та 428968 шт. у вересні 2022р.) надає саме загальний приріст в сумах (430,146 млн. грн. у липні та 483,261 млн грн. у вересні 2022р.) та загальній кількості саме цих операцій (1,530 млн у вересні та 1,322 млн у липні 2022р.). Це можемо побачити на рис.2.6 та 2.7.



**Рисунок 2.6 Сума безготівкових операцій, млн грн**



**Рисунок 2.7 Кількість безготівкових операцій, млн шт**

Даний приріст в цих показниках свідчить про те, що банком було застосовано міри і було впровадження нового продукту, який ми детальніше розглянемо у 3 розділі нашої магістерської роботи.

Кількість платіжних карток в обігу і активних для АТ "Кредобанк" відображено на рис.2.8.

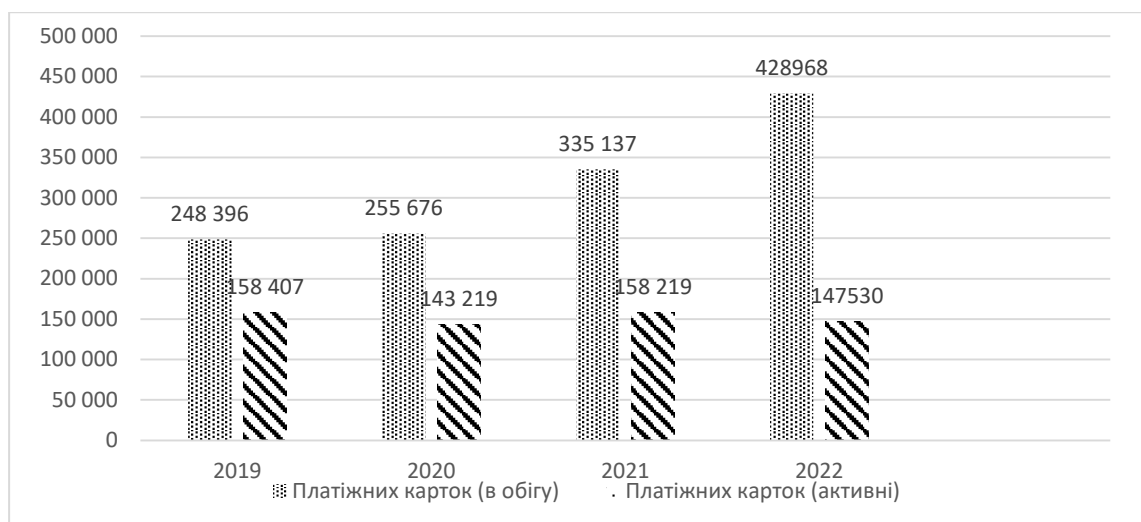


Рис.2.8 Кількість платіжних карток в обігу і активних для АТ "Кредобанк"

З Рисунок 2.8 можна зробити висновок, що кількість карток в обігу суттєво збільшується (з 248 396 шт. у 2019 році до 428 968 шт. станом на вересень 2022 році). Натомість кількість активних карток також зменшилась значно – на 10877 станом на вересень 2022 році. Різке збільшення платіжних карток в обігу спричинене пандемією, а при аналізі даних за неповний 2022 рік ми також можемо зауважити, що кількість карт зростає. Причиною є те, що банк надає послугу з відкриття продукту «Правильна карта», яка передбачає відкриття зразу 4 рахунків та карт у валюті долар, євро, злотий та гривня. Зважаючи на війну і на велику кількість людей, що змушені були покинути свої будинки та виїхати закордон, багато осіб звертались у відділення для відкриття цього продукту завдяки його вигідним умовам для користування закордоном. Також потрібно відзначити, що активність використання платіжних карт збільшилась у зв'язку з закриттям відділень, непрацездатністю банкоматів, проблем з інкасацією цих банкоматів, проблем з електроенергією і частими обстрілами. Все більше клієнтів сплачують кредити, комунальні послуги та інші платежі онлайн.

Отож, оцінювання розвитку карткових розрахунків дають змогу охарактеризувати поведінку держателів платіжних карток, тобто рівень поширення карткових розрахунків. По всіх показниках спостерігається тенденція до зростання, і це є необхідною умовою розвитку ринку.

## **РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

### **3.1. Шляхи розвитку ринку платіжних послуг в Україні**

Основне завдання для банківської системи України і загалом банків полягає у високому розвитку для отримання найкращих фінансових результатів, а також підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку та посилення взаємодії банків із реальним сектором економіки України.

На ефективність банківської діяльності має вплив багато факторів. Перший фактор - це послуги, які надає банківська установа. Під ефективністю надання послуг розуміють відношення витрат ресурсів та результатів, отриманих від їх використання. Доречно приділити увагу правильному введенню карткового бізнесу і враховувати інтереси всіх учасників цих відносин. Аналізуючи банківську діяльність і загалом комерційні банки, поняття ефективність, на нашу думку, це - можливість та вміння винайти та продати велику кількість банківських продуктів високої якості при мінімальних витратах. Забезпечення стабільності національної грошової одиниці є основою для економічного зростання.

Прибуток є одним із основних факторів правильної роботи банку, тому потрібно визначити певні фактори, які впливають на прибутковість банку, а саме:

1. Організаційна структура банку;
2. Висока якість менеджменту;
3. Маркетингова активність;
4. Кадровий потенціал комерційного банку;
5. Мотивація праці банківського персоналу.

Дійсно є так, що високий рівень маркетингової діяльності є важливим фактором впливу на прибутковість в умовах великої конкуренції на ринку банківських послуг в Україні.

Відповідно, саме маркетинговий відділ має шляхом впровадження новинок на ринку залучати чим більше людей, щоб в перспективі вони стали саме клієнтами, наприклад, Кредобанку, а це, в свою чергу, принесе їм збільшення клієнтської бази та доходу банку. Отже, якщо маючи на увазі збільшення обсягу сум та кількості операцій з використанням електронних платіжних засобів, можемо сказати, що в такому випадку найоптимальнішим варіантом буде впровадження нового продукту в банку, який буде стосуватися в першу чергу фізичних осіб, а це за собою призведе до більшої емісії нових банківських карток, а це відповідно збільшення розрахунків по карткам та обсягу сум, на які клієнти будуть розраховуватись.

Також, нещодавно Кредобанк долучився до всеукраїнської інформаційної кампанії з популяризації безготівкових розрахунків. Кредобанк підтримав всеукраїнську інформаційну кампанію з популяризації безготівкових розрахунків Cashless за ініціативи НБУ, яка стартувала 19 листопада 2021 року. Мета кампанії - проінформувати українців про переваги і зручність безготівкових розрахунків. Це означає, що Кредобанк також націлений на те, щоб його клієнти більше розраховувались карткою, ніж готівкою, а отже, впровадження нового продукту є більше чим обґрунтованим рішенням.

На рис. 3.1 зобразимо основні вимоги для впровадження нового банківського продукту, яких потрібно дотримуватись будь-якому комерційному банку, в тому числі АТ «Кредобанк».

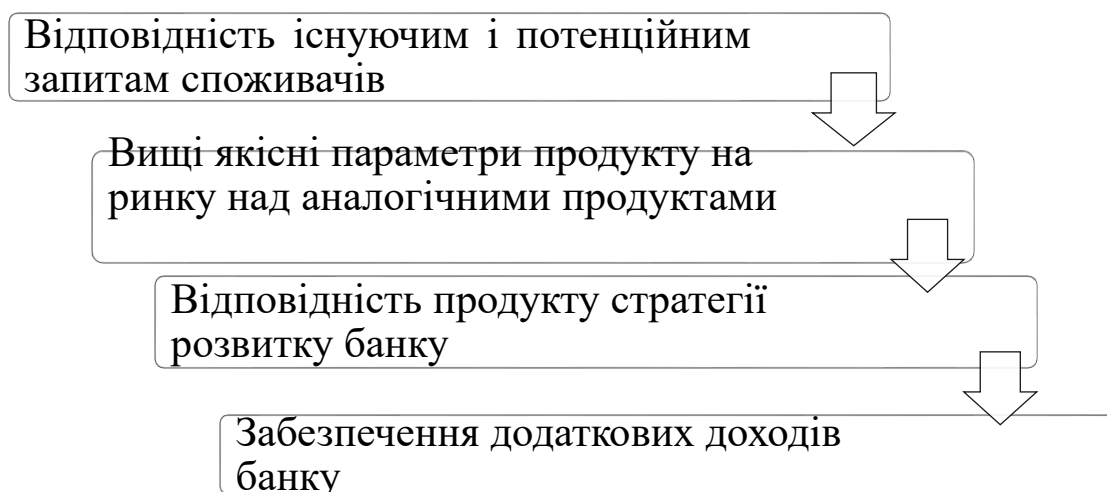


Рисунок 3.1 Основні вимоги для впровадження нового банківського продукту

У комерційному банку практично можливі два підходи до організаційного забезпечення розробки і впровадження нових продуктів:

- В банку функціонує окремий достатньо великий підрозділ, основною функцією якого є розробка нових продуктів. Реалізація нових продуктів і контроль за їх проходженням на стадіях життєвого циклу є функцією вже інших галузевих підрозділів.
- В банку існують та функціонують профільні підрозділи, однією із функцій яких є також розробка і впровадження нових продуктів. Даний підхід отримав найбільше поширення у практичній роботі комерційних банків.

Згідно підрозділу 2.2 та таблиці 2.1 «Дані щодо загальної кількості платіжних карток та операцій, які були здійснені цими БПК по АТ “Кредобанк”» було проведено аналіз, згідно якого ми дійшли до висновку, що всі показники мали тенденцію до зростання . Причиною цього саме у 2021 році є новий тарифний пакет для фізичних осіб під назвою “Правильна картка”, який був запропонований клієнтам у вересні 2021 року. Саме даний продукт надав і надаватиме надалі можливість банку залучити все більше й більше нових клієнтів, а це означатиме, що буде збільшення випуску банківських карток. Це за собою потягне збільшення кількості розрахунку картокою та обсягу сум, на які будуть розраховуватись клієнти. На нашу думку банк рухається у правильному шляху.

Також не потрібно забувати за онлайн-банкінг, тому що він відіграє важливу роль у користуванні як картокою, так і послугами банку загалом. На сьогоднішній день рівень функціоналу продукту від Кредобанку залишає бажати кращого, так як даний сервіс є цілком ще не вдосконаленим і має багато нарікань, а саме:

1. P2P-переказ (неможливість сформувати квитанцію за дану операцію; тривалий час надходить код підтвердження на операцію, наявність push замість звичайних смс, які також приходять з затримкою )
2. Непередбачувані технічні роботи.

Тому, саме ці проблеми відштовхують потенційних та діючих клієнтів від користування даним сервісом, проте, якщо будуть вирішені дані проблеми, то клієнти почнуть себе відчувати надійніше та почнуть більше користуватись інтернет-банкінгом від Кредобанку, що в свою чергу надасть збільшення безготівкових інтернет-операцій.

### **3.2. Способи впровадження інноваційних продуктів на ринку платіжних послуг.**

Сьогодні в усьому світі відбувається стрімкий розвиток фінансових технологій. Між банками точиться конкуренція за свого клієнта, тому для них важливо не тільки підлаштовуватися під реалії часу, а й упроваджувати нові технології. Фінансові технології забезпечують для клієнта низку конкурентних переваг. Якщо раніше потрібно було відвідувати відділення банку, то сьогодні багато операцій можна провести дистанційно. Для клієнта це, передусім зручність (у будь-який час і в будь-якому місці), швидкість, контроль і самостійність. Тому використання фінансових технологій у банківському секторі не втрачає своєї актуальності, адже банки змушені постійно впроваджувати інновації для забезпечення переваг перед своїми клієнтами і конкурентами. Водночас фінансові інновації призводять до якісних змін у банківській сфері та сприяють не тільки отриманню прибутку банком, а й підвищенню рівня їхньої конкурентоспроможності та скорочення витрат у перспектив

Фінтех (фінансові технології) — це технології, що використовуються для того, щоб допомогти компаніям керувати фінансовими аспектами свого бізнесу, включаючи нові програми, процеси та бізнес-моделі. Фінтех є основою для всіх онлайн-транзакцій — переказів грошей, кредитування тощо.

Найпоширенішими клієнтами з фінтех-ринку та найсильнішими його гравцями є міжнародні платіжні системи, системи еквайрингу криптовалют, брокери, крипто-трейдери, а також іноземні криптовалютні біржі. Варто зауважити, що ця

галузь достатньо динамічна, кожен значний прорив в окремій технології може визначити цілий новий напрямок розвитку фінтеху на кілька років уперед. Сьогодні можна говорити про те, що основним трендом розвитку фінтеху, з огляду на положення PSD2 (Директива ЄС про платіжні послуги), є відкритий API постачальників банківських і фінансових послуг, що дозволяє клієнтам банків використовувати додатки третіх сторін (постачальників технологічних рішень).

Україна є в числі лідерів в ІТ у таких напрямках як розробка технологій розподіленого реєстру і нейромереж, системи кібербезпеки та управління даними. Саме українські програмісти з такими спеціалізаціями часто складають основу великої кількості фінтех-проектів, фінансових компаній та банків, які здійснюють розробку і впровадження новітніх фінтех-продуктів. Тому незважаючи на складний інвестиційний клімат і регуляторний ландшафт для виходу на ринок, відсутність в Україні ринку венчурного капіталу і краудфандингу, щороку з'являються все більше успішних проектів. При цьому варто зауважити, що кожному такому виходу на ринок, отриманню ви визнання та впізнаваності передують довгі роки важкої роботи й пошуку ідеальної упаковки продукту для ринку.

Український ринок характеризується низкою показників, що швидко зростали і створювали передумови для подальшого динамічного розвитку індустрії фінансових інновацій. Діджитал-тренди в Україні (згідно з інформацією з відкритих джерел, НБУ та платіжних провайдерів): 42,2 млн населення, 63% якого регулярно користуються Інтернетом, ІТ-галузь становить 4% від ВВП; 36 тис. ІТ-спеціалістів щорічно випускають ВНЗ; Україна посідає 4 місце в світі за рівнем розвитку безконтактних платежів. Активних карт – понад 38 млн, з них 5,3 млн обладнані безконтактною технологією; Україна входить до першої п'ятірки країн за NFC-платежами, понад 20 банків пропонують NFC-сервіси; 45% дорослих мають смартфони, 50% вебтрафіку та 49% усіх переглядів у Youtube здійснюється з мобільних телефонів; розвиток розумних міст – провідний тренд сучасної України. Наприклад, до пандемії щодня у Київському



метрополітені оплата понад 200 тис. поїздок здійснювалась безготівково. Громадський транспорт столиці та великих міст обладнується пристроями безготівкової оплати; Україна входить в топ-10 країн Європи за оплатою за допомогою девайсів, що носять на тілі чи одязі (так звані wearables), наприклад годинників, обручок тощо; 60% території України мають покриття мережами 4G+.

Хоча банки відіграють ключову роль в грошових операціях, однак на сучасному етапі їх роль для клієнтів знижується. У найближчому майбутньому багато угод можуть не вимагати залучення посередника. Тому банки повинні переосмислити свої бізнес-моделі і знайти нові шляхи, щоб залишатися актуальними для своїх клієнтів. Щоб вижити у високо конкурентному середовищі, банк не може залишатись класичним банком за рахунок виключно клієнтського сервісу, а повинен розширювати фокус своєї діяльності в сторону екосистеми. І банки намагаються не конкурувати, а об'єднуватись з технологічними компаніями. Адже банки та фінтех-компанії можуть побудувати партнерські стосунки. Більше того, фінтех сприятиме розвитку бізнесу нинішніх гравців фінансового ринку. Незважаючи на розвиток фінтех-компаній, банківський і, тим більше, фінансовий ринок не зникне, однак можна зробити висновок, що причини збереження і, як наслідок, напрям трансформації фінансового ринку будуть іншими. Банківським установам необхідно вибудувати нову модель відносин з клієнтами для побудови довірчих відносин, на базі яких можливе постійне зростання бізнесу

Цифровізація - важливий напрям розвитку всіх сфер економіки України, у тому числі і банківської діяльності. Цифровізація в банківництві – це комплекс сучасних економічних, організаційно-управлінських, інституційних нововведень в будь-якій сфері функціонування банку. В умовах зростаючої конкуренції цифровізація сприяє розширенню клієнтської бази, збільшенню частки ринку банківських послуг, скороченню витрат, підвищенню фінансової стійкості та безпеки банку. Цифровізація діяльності банку – це система заходів, спрямованих на поглиблення співпраці з фінтехстартапами з метою досягнення

довгострокових цілей розвитку пов'язаних з упровадженням інноваційних методів роботи, нових банківських продуктів і послуг для збільшення та розширення клієнтської бази і підвищення конкурентоспроможності банку.

Для вітчизняних банків цифровізація діяльності на даному етапі потребує такого стилю роботи, в основі якого лежить пошук нових можливостей, вміння залучати і використовувати для вирішення поставлених завдань ресурси із різних джерел, добиваючись бажаного результату при мінімальних затратах. Фінтех-компанії створюють, з одного боку, додаткові ризики для утримання конкурентних позицій банками на фінансовому ринку, а з іншого боку, можливості встановлення партнерських зв'язків між даними структурами й банками.

Особливо актуальною ця тема є в умовах сучасного розвитку банківського бізнесу та одночасного зростання віртуального ринку. Перспективність розвитку FinTech можна окреслити за такими напрямками:

1) Відкритий банкінг (Open Banking) – це механізм, який дає можливість клієнтам банку відкривати свої банківські дані зовнішнім сервісам, наприклад платіжним платформам або платформам онлайн-кредитування. Перевагами, які дає Open Banking банківському сектору, є впровадження нових технологій; поступовий перехід до цифрового банкінгу у банківській сфері; отримання банком нових можливостей, завдяки яким можна пропонувати нові продукти та сервіси, що задовольняють клієнтський попит, який змінився; розширення можливості використання соціальних медіа як одного з основних каналів комунікації. Відкритий банкінг – це можливість зробити сервіс для своїх клієнтів більш зручним, доступним, простим та водночас різноманітним.

Тому зараз ідеальне рішення – якщо всі банки домовляться про єдині правила на ринку, використовуватимуть єдині стандарти, єдиний підхід і, в ідеалі, – домовляться, аби робити це на єдиній платформі. Тобто створять консорціум, до якого долучаться всі або лєвова частка гравців на ринку. Такий підхід забезпечить захист інформації та дуже спростить життя як банку, так і його клієнту. Як показує досвід, якщо банки не співпрацюють або об'єднуються

вузькими групами, система не працює. Яскравий приклад – Німеччина. Натомість у Польщі та в Нідерландах консорціум щодо відкритого банкінгу працює ефективно, адже об'єднує левову частку гравців ринку.

Відкритий банкінг також може змінити підхід банків до роботи. Нова система спонукатиме їх до передачі деяких аналітичних і допоміжних функцій на аутсорс. Закон унікальний також і тим, що створює простір для розвитку нових моделей ведення бізнесу, екосистем і маркетплейсів. Банки отримують більшу конкуренцію у своїх традиційних сегментах ринку. Крім цього, банки можуть розширювати доступ до тих сегментів ринку, які сьогодні недосяжні або надто складні для них. Щодо впливу на бізнес-процеси банків, то він буде різним для кожного банку. Наразі відкритий банкінг розширить можливості оптимізації внутрішніх процесів у банках за рахунок глибшої інтеграції та розподілу функцій із партнерами по екосистемі.

2) Банк-рітейлер, що дасть змогу створити нові сервіси та розширити перелік послуг для клієнтів; запустити нову програму лояльності для клієнтів; забезпечити нові джерела прибутку для рітейлера. Банки для себе бачать вигоду в тому, що рітейлери мають у своєму розпорядженні велику клієнтську базу. Це дає змогу банку створити нові джерела доходу та розширити перелік клієнтів банку.

Можемо проаналізувати найактуальніші інноваційні проекти, які вітчизняні банки можуть впровадити :

1) Управління особистими фінансами, тобто впровадження мобільних і десктопних програм, що дають змогу стежити за рухами особистих коштів, отримувати докладні звіти і припущення про майбутні витрати на основі предиктивного аналізу.

2) Платежі – напрям фінансових технологій, що пропонує суттєво прогресивніші підходи до фінансових транзакцій.

3) Безпека – надання сервісу для банківських установ на основі спрощення та автоматизації питання аутентифікації клієнтів та розроблення заходів щодо боротьби з шахрайством.

4) B2B-фінтех – окремий напрям фінтеху, що вирішує проблеми розрахунків та обміну даними в бізнесі. Останнім перспективним трендом цієї діяльності є розробка смарт-контрактів на основі блокчейна.

5) Грошові перекази. Цей напрям сконцентрований над інноваціями, що дають змогу переказувати грошові кошти без участі банківських установ. Як правило, технологія передбачає просту і зрозумілу мобільну платформу та використання альтернативних підходів до аутентифікації клієнтів (наприклад, через соціальні мережі).

6) Штучний інтелект – впровадження рішень, які дають змогу скоротити найбільш значні витрати фінансових компаній, тобто витрати на персонал.

7) Необанки (банки-челенджери) – це повністю онлайн-банки (без філіальної мережі), побудовані з чистого аркуша на нових технологічних платформах, на відміну від застарілої інфраструктури традиційних банків. Як правило, необанки пропонують більш високі процентні ставки, низький рівень комісій (або взагалі їх відсутність) і більш високий клас обслуговування та підтримки. Це ми можемо розглянути на прикладі Монобанку, Ізібанк, Спортбанк.

8) Криптовалюта – вид цифрових грошей, в якому використовуються розподілені мережі та публічно доступні журнали реєстрації угод, а ключові ідеї криптографії поєднані в них з грошовою системою заради можливості створити безпечну, анонімну та потенційно стабільну віртуальну валюту. До фінтех-стартапів у сфері криптовалюти відносяться криптобіржі, обмінники, майнінгові компанії, інвестиційні та ICO майданчики.

Співпраця банків з фінтех-стартапами у кінцевому підсумку завершується розробкою і реалізацією сучасного інноваційного продукту, види, форми, зміст, прибутковість якого можуть мати досить великий діапазон (спектр) мінливості. За останні декілька років в Україні значно зросла кількість банків, що співпрацюють з фінтех-стартапами. Велику роль тут відіграли і чинили вплив впровадження сучасних фінансових технологій, які сприяли переходу банків на цифровізацію діяльності.

Співпраця із фінтехстартапами передбачає певні особливості процедури розробки банківських інноваційних продуктів та послуг. Банк може поступити трояко: вдосконалити існуючий продукт; розробити цілком новий (невідомий для ринку) продукт; розробити новий для банку, але уже відомий для ринку продукт. Принципово новий продукт може одразу і не принести банку доходів, але сприятиме нарощуванню банківської технології та індустрії, підвищенню позитивного іміджу банку. Найважливіші етапи алгоритму розробки нових банківських інноваційних продуктів: розробка концепції банківського інноваційного продукту; формалізація та опис банківського інноваційного продукту; маркетингові дослідження інноваційності продукту; розробка, погодження та затвердження інноваційного продукту; впровадження інноваційного продукту.

Переваги інтеграції фінтех рішень в банківські сервіси: зручність отримання банківської послуги без прив'язки до відділень і бізнес графіку; швидкість операцій за рахунок автоматизації і зменшення людського фактору; перспектива швидкого масштабування без необхідності розширення мережі відділень, поступовий перехід від офлайн до інтернет і мобільного банкінгу; унікальність, нові рішення надають значні конкурентні переваги; зменшення витрат для банків, підвищення економічної ефективності; підвищення продажів; зростання доходів; комплексні конкурентні переваги в довгостроковій перспективі. Співпраця з фінтех-стартапами охоплює усі сторони діяльності банку включаючи як внутрішні інновації, які безпосередньо використовуються в межах банку (стосовно нових видів банківських продуктів, послуг, нових методів роботи), так і зовнішні, які спрямовані на удосконалення нових видів банківських продуктів, послуг, нових методів роботи), так і зовнішні, які спрямовані на удосконалення чи застосування нових методів реалізації банківських продуктів, розробку нових маркетингових технологій.

Отже, можна зробити висновок, що новітні тенденції здатні суттєво осучаснити регулювання діяльності українського платіжного ринку та переказу коштів. На нашу думку нові законодавчі тенденції створять умови для

подальшого розвитку платіжних продуктів, сервісів і послуг, що стане підґрунтям для запровадження “відкритого банкінгу” в платіжній інфраструктурі України. Фінтех-компанії зможуть налагодити взаємовигідну співпрацю з банками та отримати більше можливостей для бізнесу. Ринок платіжних послуг стане більш конкурентоздатним, як наслідок споживачі зможуть отримати конкурентні і більш якісні платіжні послуги та високий захист власних прав, а учасники платіжного ринку – динамічний розвиток новітніх інструментів та зростання доходів

### **3.3. Перспективи розвитку платіжних карток в Україні**

З появою безготівкових платіжних систем готівка поступово стала втрачати частку в грошовому обороті країни. Ритм сучасного життя спонукає людей різних вікових категорій і соціального статусу пристосовуватися до використання електронних платежів. Останні події, пов’язані з епідемією коронавірусу (COVID-19) та пов’язана з цим активна кампанія банківської системи на підтримку онлайн операцій, посприяли зростанню обсягів електронної комерції та безготівкових розрахунків.

Сьогодні ми бачимо чітку тенденцію до збільшення кількості та обсягів безготівкових платежів. Українці дедалі більше віддають перевагу cashless-розрахункам. Безготівкові розрахунки вже стали для багатьох українців звичкою, що відповідає їх сьогоdnішнім потребам. Водночас це є показником і зростання рівня фінансової грамотності, і довіри до платіжних інновацій. Упевнені, що завдяки інформаційній кампанії громадяни різного віку знайдуть відповіді на усі свої запитання та використовуватимуть різні безготівкові інструменти оплати ще частіше .

Український банк Unex Bank, компанія Mastercard та фінтех-стартап Weld Money запустили в Україні криптовалютну платіжну картку weld, яка дозволяє розраховуватися криптовалютою за товари та послуги всюди, де доступні

безготівкові оплати. Процес оплати криптовалютною картою weld не відрізняється від звичайної безготівкової оплати, і жодні додаткові дії для розрахунку криптовалютою не потрібні. Weld card – це цифрова платіжна картка на базі Debit Mastercard, яка прив’язана до криптовалютного гаманця на платформі Weld Money. Це перша емітована в Україні криптокартка для легальних щоденних розрахунків криптою, наголошує Олексій Бобок, CEO й співзасновник Weld Money.

Картку можна додати до Apple Pay, Google Pay і розраховуватися криптовалютою за товари та послуги без необхідності користувачу самостійно конвертувати її у звичайну (фіатну) валюту. Конвертація криптовалюти відбувається автоматично: при розрахунку картою weld еквівалентна сума списується з криптовалютного балансу гаманця Weld Money.

Наразі weld card дозволяє розраховуватися стейблкоїном USDT, а невдовзі будуть також додані біткоїн та альткоїни. Користувачі weld card можуть оплачувати товари та послуги у фізичних магазинах та онлайн, знімати готівкові кошти в банкоматах, що підтримують технологію безконтактної оплати. При оплаті товарів та послуг картою weld жодні додаткові комісії з користувача не стягуються.

Розрахунки криптовалютою – одна з найбільш очікуваних інновацій в платежах для українців, а відповідно до нещодавнього дослідження Mastercard SME Index, кожен десятий підприємець МСБ в Україні вже приймає криптовалюту як оплату за товари чи послуги. Запуск першої криптовалютної картки в Україні відкриє нову сторінку розвитку платіжного ринку з подальшим запуском криптоінновацій у галузі.

Почали нарощувати свою популярність і електронні гаманці, які в майбутньому, скоріш за все, будуть потрохи витіснити платіжні картки з обігу. На сьогодні ринок електронних грошей став більш прозорішим а його клієнти більш захищені, оскільки постанова правління НБУ №133 зобов’язала банки під час відкриття електронних гаманців проводити перевірку користувачів електронних грошей, у тому числі їх ідентифікацію та верифікацію. Також,

перекази з використанням електронних грошей мають супроводжуватися інформацією про платника та отримувача. З моменту введення в дію постанови встановлено такі ліміти розміру коштів, які можуть зберігатися на електронному гаманці: на поповнюваному – до 400 тис. грн, на непоповнюваному – до 5 тис. грн.

З 2016 року Україна обмежила доступ до багатьох електронних гаманців, під заборону потрапили WebMoney, Qiwi, ЮMoney, LeoWallet, з обмеженнями працює PayPal. На сьогодні найбільшу долю ринку електронних гаманців для оплати товарів та послуг всередині країни займають: EasyPay, SharPay (мобільний додаток оператора Vodafone), Смарт-гроші (мобільний додаток оператора Київстар) та Global Money. Платіжний сервіс EasyPay працює з 2007 року та володіє найбільшою мережею терміналів в Україні (більше десяти тисяч). Всі операції можна проводити з сайту EasyPay або мобільного додатку, доступного для iOS і Android. Більшість популярних послуг можна оплачувати без комісії, прив'язавши до гаманця віртуальну або спеціальну карту EasyPay від Forward Bank. Можна створити кілька електронних гаманців в системі, зберігаючи різні банківські карти. За допомогою електронних гаманців SharPay або Смарт-гроші на сьогодні можливе виведення коштів на карту банку, оплата комунальних та багатьох інших послуг онлайн, оформлення кредиту, оплата товару в інтернет-магазинах, переказ коштів іншим користувачам, сплата штрафів та багато іншого.

З кожним роком користуватися цими мобільними додатками стає зручніше та безпечніше, оскільки вони постійно вдосконалюються та розширюють свої можливості. Платіжна система Global Money працює в Україні з 2009 року, однак популярність здобула після виходу мобільного додатку Global 24 (2018 рік). Система реєстрації дуже зручна, оскільки для неї потрібна тільки електронна пошта та номер телефону. 98% з понад тисячі доступних послуг можна оплатити без комісії. Global Money пропонує вигідні перекази між картками українських банків — комісія 0,5% + 5 грн. Гаманець має високий ступінь захисту, що відповідає міжнародному стандарту PCI DSS. Це дає можливість одержувати



перекази з усього світу. Список гаманців вище об'єднує один недолік — оплатити товари і послуги можна лише всередині країни, а для міжнародних платежів в Україні можна користуватися AdvCash, Perfect Money, Payeer . Це міжнародні, мультивалютні гаманці з внутрішнім обмінником – євро, долар, гривня, криптовалюта. За допомогою цих гаманців можна робити перекази в понад 120 країн світу через десятки різних способів.

Отже, використання готівки та паперових платіжних документів постійно звужується внаслідок переходу до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Найпопулярнішим з них є платіжна картка. Вона являє собою платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ грошей з відповідного рахунка платника або банку. Для збільшення попиту на безготівкові розрахунки має бути розроблений та прийнятий певний комплекс заходів, у яких будуть задіяні усі суб'єкти безготівкового обігу: від держави й НБУ до пересічних громадян. Необхідно передусім зменшити кількість державних послуг, що оплачуються готівкою (ліцензійні та реєстраційні збори; оплата штрафів; комунальні послуги). Використання технологій сприяє банкам в розширенні спектру надаваних ними послуг, підвищенні їх якості, забезпечує зростання рівня доступності, надійності і зручності для клієнтів, а відповідно - є одним з стратегічних факторів зміцнення конкурентної позиції на ринку банківських послуг країни. Аналіз вітчизняної та зарубіжної практики показує, що для вирівнювання структури грошової маси та активного зменшення готівки в обігу поряд із адміністративно-регулятивними обмеженнями слід також використовувати стимулюючі заходи для популяризації безготівкових розрахунків. Тому в першу чергу потрібно зосередитись на усуненні технічних проблем використання спеціальних платіжних засобів, підвищенні їх привабливості для споживачів та розвитку інфраструктурного забезпечення платіжного ринку.

## ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було досліджено поняття та види платіжних послуг, проведено аналіз правового регулювання ринку банківських послуг, розглянуто найважливіші платіжні системи в Україні та діяльність банків на ринку платіжних послуг, а також перспективи розвитку платіжних карток в Україні. На основі проведеного дослідження було зроблено такі висновки.

1. Платіжні послуги — це діяльність банків і суб'єктів господарювання із виконання та/або супроводження платіжних операцій з використанням сучасних платіжних інструментів на договірних засадах із споживачем таких послуг за рахунок власних чи отриманих у кредит від надавача коштів із дотриманням вимог щодо їх відокремлення і збереження.

2. Для України характерним є значна концентрація ринку платіжних карток. Хоча всі функціонуючі банки здійснюють випуск та обслуговування платіжних карток, основна частка ринку припадає на п'ять банків-лідерів – ПАТ «КБ «ПриватБанк», АТ «ОЩАДБАНК», АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ», АТ «УКРСИББАНК», ПАТ «ПУМБ. Частка п'яти банків-лідерів становить 80% ринку. Концентрованим можна називати світовий ринок платіжних карток, оскільки основна частка операцій припадає на дві міжнародні платіжні системи – VISA та MasterCard, які певним чином диктують умови країнам щодо обігу карток.

3. Сучасний етап розвитку банківської системи України, який розпочався після прийняття Верховною Радою України Закону „Про Національний банк України” (1999 р.) та нової редакції Закону „Про банки і банківську діяльність” (2000 р.). Банки у своїй діяльності керуються Конституцією України, Цивільним та Господарським кодексами України, Законами України “Про банки і банківську діяльність”, “Про акціонерні товариства”, “Про цінні папери та фондову біржу”, “Про депозитарну систему України”, “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового

знищення” та іншими законодавчими актами України, нормативно-правовими актами Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, цим Статутом та внутрішніми правовими документами.

4. Аналіз діяльності банку з використанням міжнародних платіжних карток проводиться з метою з’ясування доцільності здійснення цих операцій як для самого банку, так і для його клієнтів, а також для доцільності його участі у міжнародних платіжних системах. Зважаючи на те, що оцінка результатів діяльності одного банку недостатня для певних висновків щодо розвитку неторговельних операцій банку, необхідно використати дані про операції з платіжними картками інших українських банків, які є членами міжнародних платіжних систем. Платіжна система MasterCard є найпоширенішою серед клієнтів по здійсненні безготівкових операцій, а Visa стає дедалі популярнішою і набирає обертів серед операцій по отриманні готівки.

5. Найпопулярнішими банками серед населення країни, які пропонують своїм клієнтам найбільш зручні та функціональні мобільні банкінги є: ПриватБанк (Приват24), Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ online), Альфа-Банк Україна (My Alfa-Bank), Універсал Банк (iBank2 ua) Кредобанк (Kredobank online). Також згідно аналізу діяльності банків України на ринку платіжних послуг можемо сказати, що навіть в умовах війни платіжна система працює навіть краще ніж до війни, адже кількість держателів платіжних карт лише збільшуються. Але, на жаль, змінюється кількість відділень, які поступово закриваються.

6. Показник кількості карток на душу населення більше 1, і це говорить про те, що ринок знаходиться в стадії розвитку (у розвинених країнах показник становить 1–3). Цей же показник у розрахунку на кількість держателів карток характеризує їх схильність до використання такого платіжного інструменту, однак в Україні він може не відображати реального стану, оскільки часто банки нав’язують клієнтам по декілька карток під одну банківську послугу і більшість із цих карток є неактивними. Також було оцінено розвиток інфраструктури ринку платіжних карток, передусім технічної. Показник кількості банкоматів на

душу населення в Україні дуже малий, але має тенденцію до зростання, це вказує на слабку інфраструктуру банків України. Щодо співвідношення терміналів та банкоматів, то тут спостерігається тенденція до зростання, і це є позитивним явищем, однак в будь-якому випадку кількість банкоматів потрібно збільшувати.

7. На сьогоднішній день рівень функціоналу продукту від Кредобанку залишає бажати кращого, так як даний сервіс є цілком ще не вдосконаленим і має багато нарікань, а саме:

1. P2P-переказ (неможливість сформувати квитанцію за дану операцію; тривалий час надходить код підтвердження на операцію, наявність push замість звичайних смс , які також приходять з затримкою )
2. Непередбачувані технічні роботи.

Тому , саме ці проблеми відштовхують потенційних та діючих клієнтів від користування даним сервісом, проте, якщо будуть вирішені дані проблеми, то клієнти почнуть себе відчувати надійніше та почнуть більше користуватись інтернет-банкінгом від Кредобанку, що в свою чергу надасть збільшення безготівкових інтернет-операцій.

8. За останні декілька років в Україні значно зросла кількість банків, що співпрацюють з фінтех-стартапами. Велику роль тут відіграли і чинили вплив впровадження сучасних фінансових технологій, які сприяли переходу банків на цифровізацію діяльності.

9. Використання готівки та паперових платіжних документів постійно зростає внаслідок переходу до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Найпопулярнішим з них є платіжна картка. Вона являє собою платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ грошей з відповідного рахунка платника або банку. Для збільшення попиту на безготівкові розрахунки має бути розроблений та прийнятий певний комплекс заходів, у яких будуть задіяні усі суб'єкти безготівкового обігу: від держави й НБУ до пересічних громадян. Необхідно передусім зменшити кількість державних послуг, що оплачуються готівкою (ліцензійні та реєстраційні збори;

оплата штрафів; комунальні послуги). Використання технологій сприяє банкам в розширенні спектру надаваних ними послуг, підвищенні їх якості, забезпечує зростання рівня доступності, надійності і зручності для клієнтів, а відповідно - є одним з стратегічних факторів зміцнення конкурентної позиції на ринку банківських послуг країни.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архірейська Н. В. , Кучкова О. В. Сучасні тренди платіжного ринку України - безготівкові розрахунки та електронні // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6\\_2021/81.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/81.pdf)
2. Вовчак О.Л. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій . Вісник університету банківської справи. 2020 С.46-51. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>
3. Волосович С.В. Ринок платіжних карток в Україні: розвиток та страхування / // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – економіка. – 2010. – № 120. – с. 52–54.
4. Гончаренко А. С. Банківська конкуренція на ринку платіжних послуг в умовах розвитку фінтех. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. № 3—4. С. 21—27. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/280-281/pdf/21-27.pdf>.
5. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні URL : [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat\\_id=79219](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219).
6. Закон України «Про банки і банківську діяльність», від 07.12.2000 № 2121-III (Редакція станом на 01.10.2022), відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 15.10.2022).
7. Закон України Про платіжні послуги від 27.07. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20Text> (дата звернення: 15.10.2022).
8. Золотогоров В.Г. Економіка. Енциклопедійний словник: навчальний посібник / Золотогоров В.Г. - 2003.- 720 с.
9. Інфографіка по картках URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/oversite>
10. Корецька Н.І. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки : [монографія]/URL:[http://www.rusnauka.com/3\\_ANR\\_2015/Economics/1\\_186208.doc.htm](http://www.rusnauka.com/3_ANR_2015/Economics/1_186208.doc.htm).

11. Коробкова О. Open banking і які перспективи він відкриває станом на зараз? [монографія]/URL:[https://lb.ua/blog/olena\\_korobkova/533117\\_open\\_banking\\_i\\_yak\\_i\\_perspektivi\\_vin.html](https://lb.ua/blog/olena_korobkova/533117_open_banking_i_yak_i_perspektivi_vin.html)
12. Кравець В. Інтернет-платежі в системі безготівкових розрахунків/ / Вісник Національного Банку України. - 2016. - № 11. - С.21-23
13. Кузьменко О.В., Овчаренко О.В. Тенденції розвитку сучасних банківських технологій // Науковий вісник Ужгородського національного університету // [[Електронний ресурс]–Режим доступу:[http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24\\_2\\_2019ua/21.pdf](http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_2_2019ua/21.pdf)
14. Кулеш С. НБУ: Обсяги безготівкових розрахунків в Україні зростають, попри війну / [монографія]- 01.08.2022 [[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://itc.ua/ua/novini/nbu-obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-v-ukrayini-zrostayut-porri-vijnu-infografika/>
15. Легкоступ І.І., Ваганова О.В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні / Науковий вісник Чернівецького університету. 2019 URL: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/102/66>
16. Мочерний С.В. Економічна теорія : Посіб. / - К. : Вид. центр "Академія", 2001. - 654 с. - укр.
17. Національна платіжна система "Український платіжний простір" URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/prostir> (дата звернення: 18.10.2022).
18. НБУ назвав кількість платіжних карток на кожного українця / статистика / 22.08.2019 [[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/nbu-nazval-kolichestvo-platezhnyh-kart-kazhdogo-1566480602.html>
19. О. Дзюблюк. Інноваційні вектори розвитку банківської системи / Стаття № 3(60) (2019) Світ фінансів URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream.pdf>
20. Онищенко Ю.І. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2018. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>

21. Офіційний Інтернет-сайт представництва VISA в Україні, 2014 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://visa.com.ua/ua/uk.ua/merchants/acceptingvisa/identifyingcards.sht>
22. Офіційний сайт Національного Банку України URL: [www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua) (дата звернення: 15.10.2022).
23. Переваги безготівкових розрахунків / стаття [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://finclub.net/ua/news/nbu-zapustyv-kampaniiu-z-populiaryzatsii-bezhotivkovykh-rozrakhunkiv.html>
24. Пиріг С.О. Аналіз карткового ринку України: перспективи розвитку / С.О. Пиріг // Економічний форум. – 2013. – № 3. – с. 190–196.
25. Платежі та розрахунки (статистика від Національного Банку України) URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments>
26. Платіжні картки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/doccatalog/list?currDir=44577>
27. Платіжні картки у 2020: ринок продовжує зростання, але темпи сповільнилися. // стаття 15.01.2021 – [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://urc.ua/platizhni-kartki-u-2020-rinok-prodovzhue-zrostannya-ale-tempi-spovilnilisya/>
28. Про Національний банк України URL: Закон України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 15.10.2022).
29. Про фінансові послуги та регулювання ринків фінансових послуг: Закон України. – URL: : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 18.10.2022).
30. Рац О.М. Тенденції впровадження інноваційних банківських продуктів в умовах глобалізації світових URL : [http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/16440/1/Рац\\_стаття\\_1.pdf](http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/16440/1/Рац_стаття_1.pdf)
31. Сайт АТ “Кредобанк” URL: <https://kredobank.com.ua/>
32. Система електронних платежів (СЕП) // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/FQmelsGIyLMrJog> (дата звернення: 15.10.2022).



33. Степаник А. Оцінювання ринку банківських платіжних карток в Україні та перспективи його розвитку // Ринок цінних паперів України. – 2014. – №№ 11–12. – с. 75–89. 11. с.
34. Трудова М.Є. Інноваційні перспективи розвитку в банківській системі України URL:[https://economyandsociety.in.ua/journals/3\\_ukr/83.pdf](https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/83.pdf)
35. Фінтех-пісочниця як платформа інноваційного розвитку: досвід інших країн та перспективи в Україні / Стаття 04.10.2022 URL: <https://fintechinsider.com.ua/finteh-pisochnyczya-yak-platforma-innovacziynogo-rozvytku-dosvid-inshyh-krayin-ta-perspektyvy-v-ukrayini/>
36. Харченко В.І. Статистичний аналіз ринку банківських платіжних карток в Україні у контексті країн із розвинутими картковими ринками // вісник Національного Банку України. – 2010. – № 5. – с. 44–52.
37. Шільвінська О.Л. , Глигало Н.А, Здір В.А , Стан та перспективи розвитку розрахунків платіжними картками в Україні [монографія] URL: [http://rev.kpu.zp.ua/journals/2021/2\\_25\\_ukr/38.pdf](http://rev.kpu.zp.ua/journals/2021/2_25_ukr/38.pdf)
38. Що таке Фінтех-кредитування та в чому його переваги? Стаття // URL: : <https://ckp.in.ua/business/2035>
39. Ярова М. Weld-card / Стаття AinBussines 22.09.2022 URL : <https://ain.ua/2022/09/22/weld-kard/>